

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Klugiewicz (przewodniczący)

SSN Tomasz Artymiuk

SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

Protokolant Klaudia Binienda

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie J. G.

skazanego z art. 296 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 7 listopada 2023 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z dnia 6 października 2021 r., sygn. akt II AKa 163/20,

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 24 marca 2020 r., sygn. akt III K 133/17,

**uchyla pkt I zaskarżonego wyroku w części dotyczącej
uchylenia pkt. V sentencji wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach i
w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w
Krakowie do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 24 marca 2020 r., sygn akt III K 133/17, uznał J. G. za winnego tego, że:

1. w okresie od 1 stycznia 2006 r. do 22 czerwca 2009 r. w O., w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, będąc zobowiązanym na podstawie przepisu ustawy - kodeks spółek handlowych, jako wspólnik spółki jawnej, do zajmowania się sprawami majątkowymi spółki jawnej "I." z siedzibą w O., nadużył udzielonych mu uprawnień, poprzez: pobieranie środków finansowych bezpośrednio z rachunku spółki, pomimo nie osiągania przez ten podmiot gospodarczy zysku, pobieranie za pomocą czeków gotówki z konta bankowego spółki bez przyjmowania gotówki do kasy spółki, przelewanie środków pieniężnych z rachunków bankowych spółki na prywatne rachunki, pobieranie gotówki z kasy na podstawie dowodów "KW" w oparciu o ustne dyspozycje, opłacanie ze środków spółki zobowiązań jej nie dotyczących tj. powstałych poprzez nabywanie towarów za pomocą kart płatniczych wspólnika, opłacanie ubezpieczeń prywatnych osób fizycznych i podatku dochodowego, jak również poprzez zbycie należącego do spółki samochodu marki "T." nr rej. [...] o wartości 80 tys. zł, który przekazano bez wyegzekwowania należności osobie najbliższej - usuwając w ten sposób majątek spółki na szkodę wielu wierzycieli, pomimo grożącej spółce od 1 stycznia 2006 r. niewypłacalności - czym wyrządził wymienionej spółce szkodę majątkową w wielkich rozmiarach w łącznej kwocie 5 318 109,75 zł, to jest czynu z art. 296 § 2 k.k. w zb. z art. 296 § 3 k.k. w zb. z art. 300 § 1 k.k. w zb. z art. 300 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. i art. 123 k.k. i za to na podstawie art. 296 § 3 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. w zw. z art. 33 § 1, 2 i 3 k.k. wymierzył mu karę 3 lat pozbawienia wolności i grzywnę w wymiarze 200 stawek dziennych ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 20 zł.

II. w okresie od 1 stycznia 2006 r. do 22 czerwca 2009 r. w O., w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, będąc odpowiedzialnym za wykonywanie obowiązków w zakresie rachunkowości określonych ustawą o rachunkowości jako kierownik jednostki organizacyjnej - wspólnik spółki jawnej "I." z

siedzibą w O., dopuścił do prowadzenia ksiąg rachunkowych wbrew przepisom ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (Dz.U. z 2009 r., nr 152, poz. 1223 tekst jednolity) poprzez: pobieranie za pomocą czeków gotówki z konta bankowego spółki bez przyjmowania gotówki do kasy spółki, a przez to nie ewidencjonowanie operacji pobierania gotówki z rachunków bankowych spółki "I." w kasie spółki oraz księgowanie tak pobranych środków płatniczych na podstawie ustnych dyspozycji na kontach rozrachunkowych wspólników przedmiotowej spółki - to jest przestępstwa z art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości i za to wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności.

Na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.k. połączył wymierzone oskarżonemu kary pozbawienia wolności i jako karę łączną wymierzył J. G. 3 lata pozbawienia wolności.

W pkt IV i V wyroku: na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzekł od oskarżonego obowiązek naprawienia szkody w całości poprzez zapłatę na rzecz Syndyka Masy Upadłości I. s.j. Zakład Pracy Chronionej w O. w upadłości kwotę 5 318 109,75 zł, co powiązał ze skazaniem oskarżonego za czyn przypisany mu w ustępie I wyroku (pkt IV) i na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzekł od oskarżonego obowiązek naprawienia szkody w części poprzez zapłatę na rzecz: C. sp. z o.o. w K. kwoty 526,43 zł; T. w S. kwotę 5 100, 37 zł; M. T. kwoty 602,62 z; Starostwa Powiatowego w O. kwotę 3427,85 zł; K. sp. z o.o. w Ł. kwotę 154 923,50 zł; T. P. prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą K. kwotę 10 287, 04 zł- co powiązał ze skazaniem oskarżonego za czyn przypisany mu w ustępie I wyroku (pkt V).

Apelację od tego wyroku wniósł obrońca oskarżonego.

Sąd Apelacyjny w Krakowie wyrokiem z dnia 6 października 2021 r., sygn. akt II AKa 163/20:

1. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że na zasadzie art. 440 k.p.k. uchylił jego pkt 5;

II. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Postanowieniem z dnia 12 kwietnia 2022 r., sygn. akt II AKz 163/20, Sąd Apelacyjny w Krakowie sprostował oczywistą omyłkę pisarską w tymże wyroku z 6

października 2021 r. w ten sposób, że w jego punkcie I. w miejsce słów "uchyla jego pkt 5" wpisał słowa "uchyla jego pkt 4 i 5". To postanowienie zaskarżył prokurator, ale Sąd Najwyższy jego zażalenie pozostawił bez rozpoznania jako, że zostało ono wydane w postępowaniu odwoławczym - stosownie do treści art. 105 § 4 k.p.k.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł Prokurator Generalny, który zaskarżył to orzeczenie na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. w części dotyczącej rozstrzygnięcia zawartego w jego pkt I - uchylającego orzeczenie zawarte w pkt V części dyspozytywnej wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach, na niekorzyść J. G. i zarzucił:

rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej i niezasadnym uznaniu, że utrzymanie w mocy wyroku Sądu I instancji, orzekającego obowiązek naprawienia szkody na rzecz wierzycieli pokrzywdzonych przestępstwem z art. 300 § 3 k.k. w zw. z art. 300 § 1 k.k., byłoby rażąco niesprawiedliwe, co było efektem wyrażenia rażąco błędnego poglądu, iż szkoda wynikająca z przestępstwa stypizowanego w art. 300 § 3 k.k. nie może być restytuowana na podstawie art. 46 § 1 k.k. (a także art. 72 § 2 k.k.) i w konsekwencji doprowadziło do niesłusznej zmiany zaskarżonego wyroku na korzyść oskarżonego poprzez uchylenie rozstrzygnięcia w tym zakresie, podczas gdy prawidłowa wykładnia art. 300 § 3 k.k. w powiązaniu z art. 46 § 1 k.k. prowadzi do wniosku, iż jest to przestępstwo materialne, znamienne skutkiem w postaci szkody majątkowej wynikającej z udaremnienia lub uszczuplenia zaspokożenia wierzycieli, stanowiącej podstawę do orzeczenia obowiązku jej naprawienia

i wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w Krakowie do ponownego rozpoznania w instancji odwoławczej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna.

Przystępując do wykazania powodów takiej oceny tej skargi stwierdzić przede

wszystkim wypadu - bo to determinowało zakres koniecznej realizacji tego obowiązku Sądu kasacyjnego - że Prokurator Generalny zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego tylko w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w jego pkt I i to wyłącznie w tej jego części, która dotyczyła uchylenia orzeczenia z pkt V części dyspozytywnej wyroku Sądu Okręgowego. Skoro tak i skoro - jak sam autor kasacji zauważa - pierwotne brzmienie tego rozstrzygnięcia w wyroku Sądu Apelacyjnego miało sprowadzać się tylko do uchylenia pkt 5 wyroku Sądu I instancji, to poza zakresem orzeczniczego zainteresowania Sądu Najwyższego pozostawały kwestie związane z owym postanowieniem z dnia 12 października 2022 r. o sprostowaniu oczywistej omyłki pisarskiej, bo te nie były objęte zakresem zaskarżenia, stąd i nie zostały ujęte w formułę zarzutu kasacji. Zważywszy na kierunek zaskarżenia kasacji (na niekorzyść) tym bardziej nie można uznać możliwości jakiegokolwiek innej interpretacji takich uwarunkowań procesowych.

Wykazując zasadność zarzutu kasacji zauważyć na wstępie należy, iż kwestie objęte rozstrzygnięciem z pkt V wyroku Sądu Okręgowego – w zakresie dostrzeżonym dopiero przez Sąd Apelacyjny - nie były przedmiotem zarzutów apelacji obrońców oskarżonego. Sąd odwoławczy uchylając to rozstrzygnięcie jako podstawę tej decyzji przywołał przepis art. 440 k.p.k. Zawarty w tym przepisie wymóg „rażącej niesprawiedliwości”, który musi się zmaterializować, aby Sąd odwoławczy mógł wyjść poza granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów, na pewno jest pojęciem nieostrym; nie jest definiowany i zawiera elementy ocenne. Niemniej jednak słusznie wskazuje się, że o rażącej niesprawiedliwości orzeczenia sądu odwoławczego wynikającej z utrzymania w mocy wyroku sądu I instancji można w szczególności mówić wówczas, gdy sąd odwoławczy pominął takie uchybienie popełnione przez sąd I instancji, niewątpliwe i bezsporne, które w sposób znaczący mogą stanowić o naruszeniu przez orzeczenie sądu zasady prawdy materialnej i sprawiedliwej represji (wyroki Sądu Najwyższego z: 3 marca 2003 r., III KK 568/00, 19 października 2004 r., II KK 355/04; postanowienie Sądu Najwyższego z 16 maja 2007r, III KK 328/06). Sąd Apelacyjny omawiane rozstrzygnięcie umotywował na stronach 27 i 28 uzasadnienia zaskarżonego wyroku. W istocie treść tam zawartych zapisów nie zawiera żadnych wskazań dlaczego uznał rażącą niesprawiedliwość wyroku Sądu Okręgowego co do jego rozstrzygnięcia w pkt V i zastosował przepis

art. 440 k.p.k. Sąd omawiał regulację z art. 440 k.p.k. ale tylko w kontekście rozstrzygnięcia z pkt IV wyroku Sądu Okręgowego, które Sąd Apelacyjny uchylił w oparciu o inną podstawę uznając, iż naruszało zawartą w art. 415 § 1 zdanie drugie klauzulę antykumulacyjną, co zważywszy na charakter tego stwierdzonego przez Sąd uchybienia, mogło samoistnie skutkować uznaniem, że jego utrzymanie w mocy spełniałoby wymogi rażącej niesprawiedliwości. To zaniechanie przez Sąd odwoławczy odniesienia się do omawianej w tym miejscu kwestii co do rozstrzygnięcia z pkt V części dyspozytywnej wyroku Sądu Okręgowego o tyle jest istotne, że do skorzystania z możliwości wskazanej w przepisie art. 440 k.p.k. nie wystarcza przecież zwykła niesprawiedliwość wyroku, musi być ona rażąca. Zawarte na powołanych kartach wywody Sądu dotyczące powodów uchylenia rozstrzygnięcia z pkt V wyroku Sądu I instancji nie tłumaczą tych kwestii w sposób klarowny i tym bardziej są niewystarczające do stwierdzenia zasadności zastosowania (w tym zakresie) przepisu art. 440 k.p.k.

Niezależnie od tego te zaprezentowane przez Sąd Apelacyjny na wyżej przywołanych stronach rozważania nie są ani na tyle kompletne oraz uwzględniające charakter i skutki przestępstwa określonego w art. 300 k.k., aby aprobować kończące je stwierdzenie o tym, że szkoda w rozumieniu tego przepisu nie może być restytuowana poprzez nałożenie na sprawcę obowiązku jej naprawienia na mocy art. 46 § 1 k.k. względnie art. 72 § 2 k.k. albo w drodze zasądzenia od niego na rzecz pokrzywdzonego wierzyciela odszkodowania z urzędu na podstawie art. 415 § 4 k.p.k. Dalej – w innym miejscu uzasadnienia wyroku, ale wciąż odnosząc się powodów zmiany zaskarżonego wyroku - Sąd Apelacyjny wskazał, że stanowiły je „z jednej strony ujawnienie się toczenia się postępowania cywilnego, dotyczącego tego samego roszczenia (bez jakiegokolwiek jego konkretyzacji, jednakże należy w oparciu o wcześniejsze zapisy wnioskować, że dotyczy to jednak uchylenia rozstrzygnięcia z pkt IV – uwaga SN), a z drugiej brak możliwości nałożenia obowiązku skoro szkoda nie była bezpośrednio związana z przypisanym przestępstwem”. Te stwierdzenia pozwalają uznać, że wyłączną przyczyną uchylenia przez Sąd odwoławczy rozstrzygnięcia z pkt V części dyspozytywnej wyroku Sądu Okręgowego było przyjęcie z jednej strony przywołanej wykładni przepisu art. 300 k.k., z drugiej zaś brak możliwości nałożenia na skazanego obowiązku naprawienia

szkody w oparciu o przepis art. 46 § 1 k.k., bo „nie była ona bezpośrednio związana z przestępstwem”.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie – tym bardziej w sytuacji lakoniczności owej argumentacji Sądu Apelacyjnego i tylko jej takiego charakteru – uznaje jednak bezzasadność tego przekonania i w pełni aprobuje wyrażony już przez Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniu z 3 kwietnia 2019 r., III KK 25/18 i wyroku tego Sądu z 28 marca 2019 r., V KK 119/18 pogląd, że skoro do znamion przestępstwa z art. 300 § 3 kk należy skutek w postaci wyrządzenia szkody w prawnie chronionych interesach majątkowych wierzycieli (niezaspokojenie wierzytelności w całości lub w części) to – stosownie do treści art. 46 § 1 k.k. – możliwe jest orzeczenie obowiązku naprawienia szkody pod warunkiem, że nie została ona wcześniej naprawiona. Decydujące jest bowiem przy tym ustalenie, czy przypisane oskarżonemu przestępstwo wyrządziło szkodę pokrzywdzonemu, która obejmuje zarówno rzeczywistą stratę w majątku (*damnum emergens*), jak i utracone korzyści (*lucrum cessans*), które pokrzywdzony mógłby osiągnąć gdyby mu szkody nie wyrządzono. Przestępstwo stypizowane w art. 300 § 1 k.k. w zw. z art. 300 § 3 k.k. k.k. jest przestępstwem materialnym, do którego istoty należy spowodowanie skutku w postaci udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia roszczeń wierzyciela, potwierdzonych orzeczeniem sądu lub innego organu państwowego. To, że penalizacja zachowań określonych w tym przepisie ma służyć zabezpieczeniu egzekucji orzeczeń, a tym samym skutecznemu kompensowaniu szkód rodzących odpowiedzialność majątkową, których powstanie zostało tymi orzeczeniami ustalone, nie wyklucza co do zasady możliwości dochodzenia naprawienia tej szkody, którą sprawca takiego przestępstwa wyrządził swoim zachowaniem powodującym udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia roszczeń wierzyciela.

Sąd Najwyższy w pierwszym z przywołanych wyroków z dnia 3 kwietnia 2019 r. zasadnie zauważa, że nie sposób ignorować tego, że zastosowanie tzw. klauzuli antykumulacyjnej w odniesieniu do sprawców przestępstw polegających na udaremnianiu zaspokojenia roszczeń, co do których toczy się inne postępowanie lub już o nich prawomocnie orzeczono, oznaczałoby w praktyce przyznawanie im swoistej premii za popełnienie przestępstwa. Z jednej strony takie zachowania, jak

pozbycie się majątku podlegającego potencjalnej egzekucji, uniemożliwiają zaspokojenie roszczenia wynikającego np. z wcześniejszych czynności cywilnoprawnych, a z drugiej strony wspomniana klauzula antykumulacyjna miałaby chronić sprawców udaremnienia zaspokojenia wierzycieli przed nałożeniem obowiązku naprawienia szkody wynikającej z popełnienia przestępstwa z art. 300 k.k. Próba takiego wykładania normy prawnej, która zmierza do pozbawienia pokrzywdzonego realnej możliwości naprawienia poniesionej szkody i jednoczesnego pozostawienia owoców przestępstwa jego sprawcy nie może zyskać aprobaty.

Na tę natomiast zasługuje przytoczona w obu przywołanych orzeczeniach Sądu Najwyższego argumentacja, do której w tym miejscu należy odesłać.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy ustalił, że skazany usuwając majątek spółki I. uniemożliwił jej wierzycielom zaspokojenie swoich roszczeń z tytułu dostaw usług i towarów, za które nie otrzymali zapłaty, co spowodowało szkodę – uszczerbek w ich majątku (port. 16, 19 uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego). Tych ustaleń Sąd Apelacyjny nie podważył. Nie wykazał też tego, że szkoda ta została już pokrzywdzonym naprawiona. Stąd – w tych okolicznościach - nałożenie na skazanego obowiązku naprawienia szkody w części na rzecz wierzycieli – pokrzywdzonych przestępstwem z art. 300 § 3 k.k. w zw. z art. 300 § 1 k.k. było uprawnione, a wobec złożenia przez nich wniosków w tym przedmiocie – wręcz konieczne. W konsekwencji uchylenie tych obowiązków przez Sąd Apelacyjny poza granicami zaskarżenia z powodu rażącej niesprawiedliwości było nieuprawnione. Zauważyć należy na koniec raz jeszcze, że Sąd Apelacyjny uchylając owo rozstrzygnięcie z pkt V wyroku Sądu Okręgowego nie powoływał się na naruszenia przez ten Sąd zakazu określonego w art. 415 § 1 zd.2 k.p.k., tzw. klauzuli antykumulacyjnej.

Wszystkie te względy spowodowały uznanie zasadności kasacji Prokuratora Generalnego i skutkowały koniecznością uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej przez nią części.

Sąd Apelacyjny na nowo – w tym zakresie – rozstrzygając będzie miał na względzie powyżej wyrażone wskazania, ustalając przy tym, czy skazany nie

naprawił wskazanym w pkt V części dyspozytywnej wyroku Sądu Okręgowego szkód, to jest czy nadal istnieją podstawy do uwzględnienia złożonych przez nich w trybie art. 46 § 1 k.k. wniosków o ich naprawienie.

Z tych to powodów orzeczono jak wyżej.

[SOP]

[ms]